

ARTICULUS V. 224

Utrum Filius sit in Patre, & à converso.

I. dist. XLII. quæst. 2. art. 2. & V. cont. cap. IX. fin. & LXV. & Joann. x. 1. et 6. fin. & cap. XVI. lect. 7. de illis quæ sunt in Deo.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod Filius non sit in Patre, & à converso. Philosophus enim in IV. Phys. (text. XXI. 11.) ponit octo modos effendi aliquid in aliquo: & secundum nullum horum Filius est in Patre, aut è converso, ut patet discurrenti per singulos modos. Ergo Filius non est in Patre, nec è converso.

2. Præterea. Nihil quod exivit ab aliquo, est in eo. Sed Filius ab æterno exivit à Patre, secundum illud Michæ v. 2. *Egressus ejus ab initio à diebus æternitatis.* Ergo Filius non est in Patre.

3. Præterea. Unum oppositorum non est in altero. Sed Filius, & Pater opponuntur relative. Ergo unus non potest esse in alio.

Sed contra est quod dicitur Joann. XI. 10. *Ego in Patre, & Pater in me est.*

Respondeo dicendum, quod in Patre, & Filio tria est considerare, scilicet essentiam, & relationem, & originem: & secundum quodlibet istorum Filius est in Patre, & è converso. Secundum essentiam enim Pater est in Filio, quia Pater est sua essentia, & communicat suam essentiam Filio, non per aliquam suam transmutationem. Unde sequitur quod cum essentia Patris sit in Filio, in Filio sit Pater, & similiter cum Filius sit sua essentia, sequitur quod sit in Patre, in quo est ejus essentia. Et hoc est quod Hilarius dicit V. de Trin. (prope fin.) *Naturam suam, ut ita dicam, sequitur immutabilis Deus, immutabilem gignens Deum subsistentem.* Ergo in eo Dei naturam intelligimus, cum in Deo Deus insit. Secundum etiam relationes manifestum est quod unum oppositorum relative est in altero secundum intellectum. Secundum originem etiam manifestum est quod processio verbi intelligibilis non est aliquid extra, sed manet in dicente. Id etiam quod verbo dicitur, in verbo continetur: & eadem ratio est de Spiritu sancto.

Ad primum ergo dicendum quod ea quæ in creaturis sunt, non sufficienter representant ea quæ Dei sunt: & ideo secundum nullum eorum modorum quos Philosophus enumerat, Filius est in Patre, aut è converso. Accedit tamen magis ad hoc modus ille secundum quem aliquid dicitur esse in principio originante, nisi quod deest unitas essentiae in rebus creatis inter principium, & id quod est à principio.

Ad secundum dicendum, quod exiit Filius à Patre est secundum modum processions interioris, prout verbum exiit à corde, & manet in eo. Unde exiit iste in divinis est secundum solam distinctionem relationum, non secundum essentialem aliquam distantiam.

Ad tertium dicendum, quod Pater, & Filius opponuntur secundum relationes, non autem secundum essentiam, & tamen oppositorum relative unum est in altero, ut dictum est (in corp. art.)

ARTICULUS VI. 225

Utrum Filius sit æqualis Patri secundum potentiam.

I. dist. XX. art. 2.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod Filius non sit æqualis Patri secundum potentiam. Dicitur enim Joann. v. 19. *Non potest Filius à se facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Pater autem à se potest facere. Ergo Pater major est Filio secundum potentiam.

2. Præterea. Major est potentia ejus qui præcipit, & docet, quam ejus qui obedit, & audit. Sed Pater mandat Filio, secundum illud Joann. XIV. 31. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Pater etiam docet Filium, secundum illud Joann. v. 20. *Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit.* Similiter & Filius audit, secundum illud Joann. v. 30. *Sicut audio, judico.* Ergo Pater est majoris potentiae, quam Filius.

3. Præterea. Ad omnipotentiam Patris pertinet quod possit Filium generare sibi æqualem. Dicit enim Augustinus in Lib. III. contra Maximin. (cap. VII. circ. fin.) *Si non potuit generare sibi æqualem, ubi est omnipotentia Dei Patris?* Sed Filius non potest generare Filium, ut supra ostensum est (quæst. XLII. art. 6. ad 2.) Non ergo quicquid pertinet ad omnipotentiam Patris, potest Filius; & ita non est ei in potestate æqualis.

Sed contra est quod dicitur Joann. v. 19. *Quicumque Pater facit, hæc & Filius similiter facit.*

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod Filius est æqualis Patri in potestate. Potentia enim agendi consequitur perfectionem naturæ. Videmus enim in creaturis quod quanto aliquis habet perfectionem naturam, tanto est majoris virtutis in agendo. Ostensum est autem supra (art. 1. & 4. hujus quæst.) quod ipsa ratio divinæ paternitatis, & filiationis exigit quod Filius sit æqualis Patri in magnitudine, id est in perfectione naturæ. Unde relinquatur quod Filius sit æqualis Patri in po-

ARTICULUS I. 226

Utrum alicui persona divina conveniat mitti.

I. dist. XX. quæst. 1. art. 1. & V. cont. cap. XXI. 1. & cap. XXIV. ratione II.

AD primum sic proceditur. Videtur quod personæ divinæ non conveniat mitti. Missus enim minor est mittente. Sed una persona divina non est minor alia. Ergo una persona non mittitur ab alia.

2. Præterea. Omne quod mittitur, separatur à mittente: unde Hieronymus dicit super Ezech. (Lib. V. comment. in illud, *Ut portes ignominiam tuam.*) *Quod conjunctum est, & in corpore uno copulatum, mitti non potest.* Sed in divinis personis nihil est separabile, ut Hilarius dicit (VII. de Trin. non procul à fin.) Ergo una persona non mittitur ab alia.

3. Præterea. Quicumque mittitur, ab aliquo loco discedit, & ad alium locum de novo vadit. Hoc autem divinæ personæ non convenit, cum ubique sit. Ergo divinæ personæ non convenit mitti.

Sed contra est quod dicitur Joann. VIII. 16. *Non sum ego solus, sed ego, & qui misit me, Pater.*

Respondeo dicendum, quod in ratione missionis duo importantur: quorum unum est habitudo missi ad eum à quo mittitur; aliud est habitudo missi ad terminum ad quem mittitur. Per hoc autem quod aliquis mittitur, ostenditur processio quædam missi à mittente; vel secundum imperium, sicut dominus mittit servum; vel secundum consilium, ut si consiliarius mittere dicatur Regem ad bellandum; vel secundum originem, ut si dicatur, quod flos mittitur ab arbore. Ostenditur etiam habitudo ad terminum ad quem mittitur, ut aliquo modo ibi esse incipiat; vel quia prius ibi omnino non erat quo mittitur; vel quia incipit ibi aliquo modo esse quo prius non erat. Missio igitur divinæ personæ convenire potest, secundum quod importat ex una parte processionem originis à mittente, & secundum quod importat ex alia parte novum modum existendi in alio: sicut Filius dicitur esse missus à Patre in mundum, secundum quod incipit in mundo esse per carnem assumptam; & tamen ante in mundo erat, ut dicitur Joann. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod missio importat minorationem in eo qui mittitur, secundum quod importat processionem à principio mittente, aut secundum imperium, aut secundum consilium: quia imperans est major & consilians est sapientior. Sed in divinis non importat nisi processionem originis, quæ est secundum æqualitatem, ut supra dictum est in corp. art.)

Ad

potestate: & eadem ratio est de Spiritu sancto respectu utriusque.

Ad primum ergo dicendum, quod in hoc quod dicitur, *Filius non potest à se facere quicquam*, non subtrahitur Filio aliqua potestas, quam habeat Pater, cum statim subdatur, quod *quicumque Pater facit, Filius similiter facit*: sed ostenditur quod Filius habet potestatem à Patre, à quo habet naturam. Unde dicit Hilarius IX. de Trin. (post med.) *Narrare divinæ hanc unitas est, ut ita per se agat Filius quod non à se agat.*

Ad secundum dicendum, quod in demonstratione Patris, & auditione Filii non intelligitur, nisi quod Pater communicat Scientiam Filio, sicut & essentiam. Et ad idem potest referri mandatum Patris per hoc quod ab æterno dedit ei Scientiam, & voluntatem agendorum, eum generando. Vel potius referendum est ad Christum secundum humanam naturam.

Ad tertium dicendum, quod sicut eadem essentia, quæ in Patre est paternitas, in Filio est filio; ita eadem est potentia qua Pater generat, & qua Filius generatur. Unde manifestum est quod quicquid potest Pater, potest Filius; non tamen sequitur quod possit generare, sed mutatur *quid in ad aliquid*. Nam generatio significat relationem in divinis. Habet ergo Filius eandem potentiam quam Pater, sed cum alia relatione: quia Pater habet eam ut dans; & hoc significatur cum dicitur, quod potest generare: Filius autem habet eam ut accipiens; & hoc significatur cum dicitur, quod potest generari.

QUÆSTIO XLIII.

De missione divinarum personarum.

in octo articulis divisa.

DEinde considerandum de missione divinarum personarum: & circa hoc quæruntur octo.

Primo, utrum alicui divinæ personæ conveniat mitti.

Secundo, utrum missio sit æterna, vel temporalis tantum.

Tertio, secundum quod divina persona invisibiliter mittatur.

Quarto, utrum cuilibet personæ conveniat mitti.

Quinto, utrum invisibiliter mittatur tam Filius, quam Spiritus sanctus.

Sexto, ad quos fiat missio invisibilis.

Septimo, de missione visibili.

Octavo, utrum aliqua persona mittat seipsum visibiliter, aut invisibiliter.

Ad secundum dicendum, quod licet effectus gratiæ sit etiam à Patre, qui inhabitat per gratiam, sicut & Filius, & Spiritus sanctus; quia tamen non est ab alio, non dicitur mitti. Et hoc est quod dicit Augustinus IV. de Trinitate. (cap. xx. post med.) quod *Pater cum in tempore à quoquam cognoscitur, non dicitur missus: non enim habet de quo sit, aut ex quo procedat.*

Ad tertium dicendum, quod missio, in quantum importat processionem à mittente, includit in sui significatione notionem, non quidem in speciali, sed in generali, prout esse ab alio est commune duabus notionibus.

ARTICULUS V. 230

Utrum Filio conveniat invisibiliter mitti.

I. dist. xv. quæst. IV. art. 1. & IV. cont. cap. VIII. num. 9. & cap. XXIII.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod Filius non conveniat invisibiliter mitti. Missio enim invisibilis divinæ personæ attenditur secundum dona gratiæ. Sed omnia dona gratiæ pertinent ad Spiritum sanctum, secundum illud I. Corinth. xlii. 11. *Omnia operatur unus atque idem Spiritus.* Ergo invisibiliter non mittitur nisi Spiritus sanctus.

2. Præterea. Missio divinæ personæ fit secundum gratiam gratum facientem. Sed dona quæ pertinent ad perfectionem intellectus, non sunt dona gratiæ gratum facientis, cum sine charitate possint haberi, secundum illud I. ad Cor. xlii. 2. *Si habuerit prophetiam, & noverit mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuerit omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.* Cum ergo Filius procedat ut verbum intellectus, videtur quod non conveniat sibi invisibiliter mitti.

3. Præterea. Missio divinæ personæ est quædam processio, ut dictum est (art. præc. & art. 1. hujus quæst.) Sed alia est processio Filii, alia Spiritus sancti. Ergo & alia missio, si uterque mittitur: & sic altera eorum superflueret, cum una sit sufficiens ad sanctificandum creaturam.

Sed contra est quod Sapient. ix. 10. dicitur de divina sapientia: *Mitte illam de caelis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ.*

Respondetur dicendum, quod per gratiam gratum facientem tota Trinitas inhabitat mentem, secundum illud Joan. xiv. 23. *Ad eum veniemus, & mansorem apud eum faciemus.* Mitti autem personam divinam ad aliquem per invisibilem gratiam significat novum modum in-

(a) Ita Romæ edit. & Patav. Codd. Camer. & Rom. institutionem, vel instructionem.

habitandi illius personæ, & originem ejus ab alia. Unde cum tam Filio, quam Spiritui sancto conveniat & inhabitare per gratiam, & ab alio esse, utrique convenit invisibiliter mitti.

Patri autem, licet conveniat inhabitare per gratiam, non tamen sibi convenit ab alio esse, & per consequens nec mitti.

Ad primum ergo dicendum, quod licet omnia dona, in quantum dona sunt, attribuantur Spiritui sancto, quia habet rationem primi doni, secundum quod est amor; ut supra dictum est (quæst. xxxvi. art. 1.) aliqua tamen dona secundum proprias rationes attribuntur per quamdam appropriationem Filio, scilicet illa quæ pertinent ad intellectum; & secundum illa dona attenditur missio Filii. Unde Augustinus dicit IV. de Trinitate. (cap. xx. circ. med.) quod *tunc invisibiliter Filius unicuique mittitur, cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur.*

Ad secundum dicendum, quod anima per gratiam conformatur Deo. Unde ad hoc quod aliqua persona divina mittatur ad aliquem per gratiam, oportet quod fiat assimilatio illius ad divinam personam quæ mittitur, per aliquid gratiæ donum. Et quia Spiritus sanctus est amor, per donum charitatis anima Spiritui sancto assimilatur. Unde secundum (a) modum charitatis attenditur missio Spiritus sancti. Filius autem est Verbum, non qualemcumque, sed spirans amorem. Unde Augustinus dicit in IX. Lib. de Trinitate. (cap. x. circ. fin.) *Verbum autem, quod insinuare intendimus, cum amore notitia est.* Non igitur secundum quamlibet perfectionem intellectus mittitur Filius, sed secundum talem (b) instructionem intellectus, qua prorumpat in affectionem amoris, ut dicitur Joan. vi. 45. *Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me; & in Psalm. xxxvi. 1. 4. In meditatione mea exardescet ignis.* Et ideo signanter dicit Augustinus (loc. cit. in solut. 1. arg.) quod *filius mittitur, cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur.* Perceptio autem experimentalem quamdam notitiam significat; & hæc proprie dicitur sapientia, quasi sapida scientia, secundum illud Eccli. vi. 23. *Sapientia doctrine secundum nomen ejus est.*

Ad tertium dicendum, quod cum missio importet originem personæ missæ, & inhabitationem per gratiam, ut supra dictum est (in corp. art. & art. 1. hujus quæst.) si loquamur de missione quantum ad originem, sic missio Filii distinguitur à missione Spiritus sancti, sicut & generatio à processione. Si autem quantum ad effectum gratiæ, sic communicant duæ missiones in radice gratiæ, sed distinguuntur in effectu.

(a) Ita Romæ edit. & Patav. Codd. Camer. & Alcan. cum Nicolais donum charitatis. (b) Edit.

guuntur in effectibus gratiæ, qui sunt illuminatio intellectus, & inflammatio affectus. Et sic manifestum est quod una non potest esse sine alia: quia neutra est sine gratia gratum faciente, nec una persona separatur ab alia.

ARTICULUS VI. 231

Utrum missio invisibilis fiat ad omnes qui sunt participes gratiæ.

I. dist. xv. quæst. v. art. 1. quæst. 1. 2. 3. & 4.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod missio invisibilis non fiat ad omnes qui sunt participes gratiæ. Patres enim veteris testamenti gratiæ participes fuerunt. Sed ad illos non videtur fuisse facta missio invisibilis: dicitur enim Joan. vii. 39. *Nondum erat Spiritus datus, quia nondum erat Jesus glorificatus.* Ergo missio invisibilis non fit ad omnes qui sunt participes gratiæ.

2. Præterea. Profectus in virtute non est nisi per gratiam. Sed missio invisibilis non videtur attendi secundum profectum virtutis: quia profectus virtutis videtur esse continuus, cum caritas semper aut proficiat, aut deficiat: & sic missio esset continua. Ergo missio invisibilis non fit ad omnes participes gratiæ.

3. Præterea. Christus, & beati plenissime habent gratiam. Sed ad eos non videtur fieri missio, quia missio fit ad aliquod distans. Christus autem, secundum quod homo, & omnes beati perfecte sunt uniti Deo. Non ergo ad omnes participes gratiæ fit missio invisibilis.

4. Præterea. Sacramenta novæ legis continent gratiam, nec tamen ad ea dicitur fieri missio invisibilis. Non ergo ad omnia quæ habent gratiam, fit missio invisibilis.

Sed contra est quod secundum Augustinum (Lib. III. de Trinitate. cap. iv. & Lib. XV. cap. xxvii. post princ.) missio invisibilis fit ad sanctificandum creaturam. Omnis autem creatura habens gratiam sanctificatur. Ergo ad omnem creaturam hujusmodi fit missio invisibilis.

Respondetur dicendum, quod sicut supra dictum est (3. 4. & 5. art. hujus quæst.) missio de sui ratione importat quod ille qui mittitur, vel incipiat esse ubi prius non fuit, sicut accidit in rebus creatis; vel incipiat esse ubi prius fuit, sed quodam modo novo, secundum quod missio attribuitur divinis personis. Sic ergo in eo ad quem fit missio, oportet duo considerare, scilicet inhabitationem

S. Th. Op. Tom. I. dist. xviii. quæst. 1. art. 1. (a) Al. discursum.

gratiæ, & innovationem quamdam per gratiam. Ad omnes ergo fit missio invisibilis in quibus hæc duo inveniantur.

Ad primum ergo dicendum, quod missio invisibilis est facta ad patres veteris testamenti: unde dicit Augustinus IV. de Trinitate. (cap. xx. parum ante med.) quod, secundum quod Filius mittitur invisibiliter, fit in hominibus, aut cum hominibus. Hoc autem antea factum est in Patribus; & Prophetis. Cum ergo dicitur, *nondum erat datus Spiritus*, intelligamus de illa datione cum signo visibili quæ facta est in die Pentecostes.

Ad secundum dicendum, quod etiam secundum profectum virtutis, aut augmentum gratiæ fit missio invisibilis. Unde Augustinus dicit IV. de Trinitate. (loc. proxime cit.) quod *tunc unicuique mittitur Filius, cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur, quantum cognosci, & percipi potest pro captu vel profectum animæ in Deum, vel perfecte animæ rationalis in Deo.* Sed tamen secundum illud augmentum gratiæ præcipue missio invisibilis attenditur, quando aliquis proficit in aliquem novum adum, vel novum statum gratiæ; ut puta cum aliquis proficit in gratiam miraculorum, aut prophetiæ, vel in hoc quod ex fervore caritatis exponit se martyrio, aut abrenunciat his quæ possidet, aut quodcumque opus arduum aggreditur.

Ad tertium dicendum, quod ad beatos est facta missio invisibilis in ipso principio beatitudinis. Postmodum autem ad eos fit missio invisibilis, non secundum intentionem gratiæ, sed secundum quod aliqua mysteria eis revelantur de novo: quod erit usque ad diem iudicii. Quod quidem augmentum attenditur secundum extensionem gratiæ ad plura se extendentis. Ad Christum autem fuit facta invisibilis missio in principio suæ conceptionis, non autem postea; cum à principio suæ conceptionis fuerit plenus omni sapientia, & gratia.

Ad quartum dicendum, quod gratia est in sacramentis novæ legis instrumentally sicut forma: artificiali est in instrumentis artis secundum quemdam (a) discursum ab agente in patiens. Missio autem non dicitur fieri nisi respectu termini. Unde missio divinæ personæ non fit ad sacramenta, sed ad eos qui per sacramenta, gratiam suscipiunt.

(a) Ita Romæ edit. & Patav. Codd. Camer. & Alcan. cum Nicolais donum charitatis. (b) Edit.

(a) Al. discursum.

Ad secundum dicendum, quod illud quod sic mittitur, ut incipiat esse ubi prius nullo modo erat, sua missione localiter movetur: unde oportet quod loco separatur a mittente. Sed hoc non accidit in missione divina personæ: quia persona divina missa sicut non incipit esse ubi prius non fuerat, ita nec desinit esse ubi fuerat. Unde talis missio est sine separatione, sed habet solam distinctionem originis.

Ad tertium dicendum, quod objectio illa procedit de missione quæ fit secundum motum localem, quæ non habet locum in divinis.

ARTICULUS II.

Utrum missio sit æterna, vel temporalis tantum.

I. dist. xv. quæst. 1. art. 2.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod missio possit esse æterna. Dicit enim Gregorius (hom. xxvi. in Evang. paulo post prin.) *Eo mittitur Filius qui generatur.* Sed generatio Filii est æterna. Ergo & missio.

2. Præterea. Quicumque convenit aliquid temporaliter, illud mutatur. Sed persona divina non mutatur. Ergo missio divina non est temporalis, sed æterna.

3. Præterea. Missio processionem importat. Sed processio divinarum personarum est æterna. Ergo & missio.

Sed contra est quod dicitur Galat. 1. 4. *Cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum.*

Respondendo dicendum, quod in his quæ important originem divinarum personarum, est quedam differentia attendenda. Quædam enim in sui significatione important solam habitudinem ad principium, ut processio, & exitus. Quædam vero cum habitudine ad principium determinant processionis terminum. Quorum quedam determinant terminum æternum, sicut generatio, & spiratio: nam generatio est processio divinæ personæ in naturam divinam, & spiratio passivè accepta importat processionem amoris subsistenti. Quædam vero cum habitudine ad principium important terminum temporalem, sicut missio, & datio. Mittitur enim aliquid ad hoc ut sit in aliquo, & datur ad hoc quod habeatur. Personam autem divinam haberi ab aliqua creatura, vel esse novo modo existendi in ea, est quoddam temporale.

Unde missio, & datio in divinis dicuntur temporaliter tantum; generatio autem, & spiratio solum ab æterno; processio autem, & exitus dicuntur in divinis, & æternaliter, & temporaliter: nam Filius ab æterno processit, ut sit Deus; temporaliter autem, ut etiam sit homo secundum missionem visibilem, vel etiam ut sit in homine secundum invisibilem missionem.

Ad primum ergo dicendum, quod Gre-

gorius loquitur de generatione temporali Filii non à Patre, sed à matre. Vel quia ex hoc ipso Filius habet quod possit mitti, quod est ab æterno genitus.

Ad secundum dicendum, quod divinam personam esse novo modo in aliquo, vel ab aliquo haberi temporaliter, non est propter mutationem divinæ personæ, sed propter mutationem creaturæ; sicut & Deus temporaliter dicitur Dominus propter mutationem creaturæ.

Ad tertium dicendum, quod missio non solum importat processionem à principio, sed determinat processionis terminum temporalem. Unde missio solum est temporalis, vel missio includit processionem æternam, & aliquid addit, scilicet temporalem effectum. Habendo enim divinæ personæ ad suum principium non est nisi ab æterno. Unde gemina dicitur processio, æterna scilicet, & temporalis: non propter hoc quod habitudo ad principium geminetur; sed geminatio est ex parte termini temporalis, & æterni.

ARTICULUS III.

Utrum missio invisibilis divinæ personæ sit solum secundum donum gratiæ gratum facientis.

I. dist. xiv. quæst. 11. art. 2.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod missio invisibilis divinæ personæ non sit solum secundum donum gratiæ gratum facientis. Divinam enim personam mitti est ipsam donari. Si igitur divina persona mittitur solum secundum dona gratiæ gratum facientis, non donabitur ipsa persona divina, sed solum dona eius: quod est error dicentium, Spiritum sanctum non dari, sed ejus dona.

2. Præterea. Hæc præpositio secundum denotat habitudinem alicujus causæ. Sed persona divina est causa quod habeatur donum gratiæ gratum facientis, & non è converso, secundum illud Rom. v. 5. *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ergo inconvenienter dicitur, quod persona divina secundum dona gratiæ gratum facientis mittatur.

3. Præterea. Augustinus dicit IV. de Trinit. (cap. xx. in med.) quod Filius, cum ex tempore mente percipitur, mitti dicitur. Sed Filius cognoscitur non solum per gratiam gratum facientem, sed etiam per gratiam gratis datam, sicut per fidem, & per scientiam. Non ergo persona divina mittitur secundum solam gratiam gratum facientem.

4. Præterea. Rabanus dicit, quod Spiritus sanctus datus est Apostolis ad operationem miraculorum. Hoc autem non est donum gratiæ gratum facientis, sed gratiæ gratis datæ. Ergo persona divina non solum datur secundum gratiam gratum facientem.

Sed

Sed contra est quod Augustinus dicit III. de Trinit. (elicitur ex cap. 1. v. ejus Lib. circ. fin.) quod Spiritus sanctus procedit temporaliter ad sanctificandam creaturam. Missio autem est temporalis processio. Cum igitur sanctificatio creaturæ non fit nisi per gratiam gratum facientem, sequitur quod missio invisibilis divinæ personæ non fit nisi per gratiam gratum facientem.

Respondendo dicendum, quod divinæ personæ convenit mitti, secundum quod novo modo existit in aliquo; dari autem, secundum quod habetur ab aliquo: neutrum autem horum est nisi secundum gratiam gratum facientem. Est enim communis modus quo Deus est in omnibus rebus per essentiam, potentiam, & præsentiam, sicut causa in effectibus participantibus bonitatem ipsius. Super istum modum autem communem est unus specialis, qui convenit naturæ rationali, in qua Deus dicitur esse sicut cognitus in cognoscente, & amatum in amante. Et quia cognoscendo, & amando creatura rationalis sua operatione attingit ad ipsum Deum, secundum istum specialem modum Deus non solum dicitur esse in creatura rationali, sed etiam habitare in ea sicut in templo suo. Sic igitur nullus alius effectus potest esse ratio quod divina persona sit novo modo in rationali creatura, nisi gratia gratum faciens. Unde secundum solam gratiam gratum facientem mittitur, & procedit temporaliter persona divina.

Similiter illud solum habere dicitur quod libere possumus uti, vel frui. Habere autem potestatem fruendi divina persona est solum secundum gratiam gratum facientem.

Sed tamen in ipso dono gratiæ gratum facientis Spiritus sanctus habetur, & inhabitat hominem. Unde ipsemet Spiritus sanctus datur, & mittitur.

Ad primum ergo dicendum, quod per donum gratiæ gratum facientis perficitur creatura rationalis ad hoc quod libere non solum ipso dono creato utatur, sed ut ipsa divina persona fruatur: & ideo missio invisibilis fit secundum donum gratiæ gratum facientis, & tamen ipsa persona divina datur.

Ad secundum dicendum, quod gratia gratum faciens disponit animam ad habendam divinam personam: & significatur hoc, cum dicitur, quod Spiritus sanctus datur secundum donum gratiæ.

Sed tamen ipsum donum gratiæ est à Spiritu sancto: & hoc significatur cum dicitur, quod caritas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum.

Ad tertium dicendum, quod licet per aliquos alios effectus Filius cognosci possit à nobis, non tamen per alios effectus nos inhabitat; vel etiam habetur à nobis.

Ad quartum dicendum, quod operatio miraculorum est manifestativa gratiæ gratum facientis, sicut & donum prophetiæ, & quælibet gratia gratis data. Unde I. Corinth. xii. gratia gratis data nominatur manifestatio Spiritus. Sic igitur Apostolis dicitur datus Spiritus sanctus ad operationem miraculorum, quia data est eis gratia gratum faciens cum signo manifestante. Si autem daretur solum signum gratiæ gratum facientis sine gratia, non diceretur dari simpliciter Spiritus sanctus; nisi forte cum aliqua determinatione, secundum quod dicitur, quod alicui datur Spiritus propheticus, vel miraculorum, in quantum à Spiritu sancto habet virtutem prophetandi, vel miracula faciendi.

ARTICULUS IV.

Utrum Patri conveniat mitti.

I. dist. xv. quæst. 1. art. unico.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Patri etiam conveniat mitti. Mitti enim divinitatem personam est ipsam dari. Sed Pater dat seipsum, cum haberi non possit, nisi se ipso donante. Ergo potest dici, quod Pater mittat se ipsum.

2. Præterea. Persona divina mittitur secundum inhabitationem gratiæ. Sed per gratiam tota Trinitas inhabitat in nobis, secundum illud Joan. xiv. 23. *Ad eum venimus, & mansionem apud eum faciemus.* Ergo quælibet divinarum personarum mittitur.

3. Præterea. Quicquid convenit alicui personæ, convenit omnibus, præter notiones, & personas. Sed missio non significat aliquam personam, neque etiam notionem, cum sint tantum quinque notiones, ut supra dictum est (quæst. xxxi. art. 3.) Ergo cuilibet personæ divinæ convenit mitti.

Sed contra est quod Augustinus dicit in II. Lib. de Trinit. (cap. v. paulo post prin.) quod solus Pater nunquam legitur missus.

Respondendo dicendum, quod missio in sui ratione importat processionem ab alio, & in divinis secundum originem, ut supra dictum est (art. 1. & 2. hujus quæst.) Unde cum Pater non sit ab alio, nullo modo convenit sibi mitti, sed solum Filio, & Spiritui sancto, quibus convenit esse ab alio.

Ad primum ergo dicendum, quod si dare importet liberalem communicationem alicujus, sic Pater dat se ipsum; in quantum se liberaliter communicat creaturæ ad fruendum. Si vero importet auctoritatem dantis respectu ejus quod datur, sic non convenit dari in divinis nisi personæ quæ est ab alio; sicut nec mitti.

Ad

ARTICULUS VII. 232

Utrum Spiritui sancto conveniat visibiliter mitti.

Locis supr. art. 6. inducitur.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod Spiritui sancto non conveniat visibiliter mitti. Filius enim, secundum quod visibiliter missus est in mundum, dicitur esse minor Patre, sed nunquam legitur Spiritus sanctus minor Patre. Ergo Spiritui sancto non convenit visibiliter mitti.

2. Præterea. Missio visibilis attenditur secundum aliquam creaturam visibilem assumptam, sicut missio Filii secundum carnem. Sed Spiritus sanctus non assumpsit aliquam creaturam visibilem: unde non potest dici, quod in aliquibus creaturis visibilibus sit alio modo quam in aliis, nisi forte sicut in signo, sicut est etiam in sacramentis, & in omnibus figuris legalibus. Non ergo Spiritus sanctus visibiliter mittitur: vel oportet dicere, quod secundum omnia hujusmodi ejus missio visibilis attenditur.

3. Præterea. Quælibet creatura visibilis est effectus demonstrans totam Trinitatem. Non ergo per illas creaturas visibiles magis mittitur Spiritus sanctus quam alia persona.

4. Præterea. Filius visibiliter est missus secundum dignissimam visibilem creaturam, scilicet secundum naturam humanam. Si igitur Spiritus sanctus visibiliter mittitur, debuit mitti secundum aliquas creaturas rationales.

5. Præterea. Quæ visibiliter sunt divinitus; dispensantur per ministerium Angelorum, ut Augustinus dicit III. de Trin. (elicitur ex cap. IV. v. & IX.) Si ergo aliqua species visibiles apparuerunt, hoc factum fuit per Angelos; & sic ipsi Angeli mittuntur, & non Spiritus sanctus.

6. Præterea. Si Spiritus sanctus visibiliter mittatur, hoc non est nisi ad manifestandum invisibilem missionem: quia invisibilia per visibilia manifestantur. Ergo ad quem missio invisibilis facta non fuit, nec missio visibilis fieri debuit: & ad omnes ad quos fit missio invisibilis, sive in novo, sive in veteri testamento, missio visibilis fieri debet: quod patet esse falsum. Non ergo Spiritus sanctus visibiliter mittitur.

Sed contra est quod dicitur Matth. III. quod Spiritus sanctus descendit super Dominum baptizatum in specie columbe.

Respondeo dicendum, quod Deus providet omnibus secundum uniuscujusque modum. Est autem modus connaturalis homi-

nis ut per visibilia ad invisibilia manuducatur, ut ex supra dictis patet (quæst. XI. art. 12.) Et ideo invisibilia Dei oportuit homini per visibilia manifestari. Sicut igitur seipsum Deus, & processiones æternas personarum per creaturas visibiles sanctus; ita etiam diversis rebus significari poterunt; quamvis inter eos nulla sit separatio, aut diversitas.

Ad quartum dicendum, quod personam Filii declarari oportuit ut sanctificationis auctorem, ut dictum est (in corp. art.) Et ideo oportuit quod missio visibilis Filii fieret secundum naturam rationalem, cujus est agere, & cui potest competere sanctificari. Indicum autem sanctificationis esse potuit quæcunque alia creatura. Neque oportuit quod creatura visibilis ad hoc formata, esset assumpta à Spiritu sancto in unitatem personæ cum non assumeretur ad aliquid agendum, sed ad indicandum tantum: & propter hoc etiam non oportuit quod duraret, nisi quandiu perageret officium suum.

Ad quintum dicendum, quod illæ creaturæ visibiles formatae sunt ministerio Angelorum, non tamen ad significandum personam Angeli, sed ad significandam personam Spiritus sancti. Quia igitur Spiritus sanctus erat in illis creaturis visibilibus sicut signatum in signo, propter hoc secundum eas Spiritus sanctus visibiliter mitti dicitur, & non Angelus.

Ad sextum dicendum, quod non est de necessitate invisibilis missionis ut semper manifestetur per aliquod signum visibile exterius; sed, sicut dicitur I. Cor. XI. 7. manifestatus spiritus datur (a) alicui ad utilitatem, scilicet Ecclesiæ. Quæ quidem utilitas est ut per hujusmodi visibilia signa fides confirmetur, & propagetur. Quod quidem principaliter factum est per Christum, & per Apostolos, secundum illud Hebr. II. 3. Quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est. Et ideo specialiter debuit fieri missio visibilis Spiritus sancti ad Christum, ad Apostolos; & ad aliquos primitivos Sanctos, in quibus quodammodo Ecclesia fundabatur; ita tamen quod visibilis missio facta ad Christum demonstraret missionem invisibilem, non tunc, sed in principio suæ conceptionis ad eum factam. Facta autem est missio visibilis ad Christum in baptismo quidem sub specie columbe: quod est animal secundum; ad ostendendum in Christo auctoritatem donandi gratiam per spirituales regenerationem: unde vox Patris intonuit, Mat. III. 17. Hic est Filius meus dilectus, ut ad similitudinem unigeniti alii regenerarentur. In transfiguratione vero sub specie nubis lucide, ad ostendendam exuberantiam doctrinæ: unde S. Thom. Op. Tom. I. cap. 11. §. 1. (a) Fulgata unucuique. (b) Nicolai tamen. (c) Ita Nicolaius, ab aliqua.

Ad tertium dicendum, quod licet illas crea-

creaturas visibiles tota Trinitas operata sit, tamen factæ sunt ad demonstrandum specialiter hanc vel illam personam. Sicut enim diversis nominibus significatur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; ita etiam diversis rebus significari poterunt; quamvis inter eos nulla sit separatio, aut diversitas.

Ad quartum dicendum, quod personam Filii declarari oportuit ut sanctificationis auctorem, ut dictum est (in corp. art.) Et ideo oportuit quod missio visibilis Filii fieret secundum naturam rationalem, cujus est agere, & cui potest competere sanctificari. Indicum autem sanctificationis esse potuit quæcunque alia creatura. Neque oportuit quod creatura visibilis ad hoc formata, esset assumpta à Spiritu sancto in unitatem personæ cum non assumeretur ad aliquid agendum, sed ad indicandum tantum: & propter hoc etiam non oportuit quod duraret, nisi quandiu perageret officium suum.

Ad quintum dicendum, quod illæ creaturæ visibiles formatae sunt ministerio Angelorum, non tamen ad significandum personam Angeli, sed ad significandam personam Spiritus sancti. Quia igitur Spiritus sanctus erat in illis creaturis visibilibus sicut signatum in signo, propter hoc secundum eas Spiritus sanctus visibiliter mitti dicitur, & non Angelus.

Ad sextum dicendum, quod non est de necessitate invisibilis missionis ut semper manifestetur per aliquod signum visibile exterius; sed, sicut dicitur I. Cor. XI. 7. manifestatus spiritus datur (a) alicui ad utilitatem, scilicet Ecclesiæ. Quæ quidem utilitas est ut per hujusmodi visibilia signa fides confirmetur, & propagetur. Quod quidem principaliter factum est per Christum, & per Apostolos, secundum illud Hebr. II. 3. Quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est. Et ideo specialiter debuit fieri missio visibilis Spiritus sancti ad Christum, ad Apostolos; & ad aliquos primitivos Sanctos, in quibus quodammodo Ecclesia fundabatur; ita tamen quod visibilis missio facta ad Christum demonstraret missionem invisibilem, non tunc, sed in principio suæ conceptionis ad eum factam. Facta autem est missio visibilis ad Christum in baptismo quidem sub specie columbe: quod est animal secundum; ad ostendendum in Christo auctoritatem donandi gratiam per spirituales regenerationem: unde vox Patris intonuit, Mat. III. 17. Hic est Filius meus dilectus, ut ad similitudinem unigeniti alii regenerarentur. In transfiguratione vero sub specie nubis lucide, ad ostendendam exuberantiam doctrinæ: unde S. Thom. Op. Tom. I. cap. 11. §. 1. (a) Fulgata unucuique. (b) Nicolai tamen. (c) Ita Nicolaius, ab aliqua.

Ad tertium dicendum, quod licet illas crea-

de dictum est (Ibid. xv. 1.) Ipsi autem. Ad Apostolos autem sub specie status ad ostendendam potestatem ministerii in dispensatione sacramentorum: unde dictum est eis (Joan. xx. 22.) Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: sed sub linguis ignis ad ostendendum officium doctrinæ: unde dicitur (Act. II. 4.) quod ceperunt loqui variis linguis. Ad patres autem veteris testamenti missio visibilis Spiritus sancti fieri non debuit: quia prius debuit perfici missio visibilis Filii quam Spiritus sancti, cum Spiritus sanctus manifestet Filium, sicut Filius Patrem. Fuerunt (b) autem factæ visibiles apparitiones divinarum personarum patribus veteris testamenti: quæ quidem missiones visibiles dici non possunt: quia non fuerunt factæ, secundum Augustinum (Lib. II. de Trin. cap. xv. circ. fin.) ad designandum inhabitationem divinæ personæ per gratiam, sed ad aliquid aliud manifestandum.

ARTICULUS VIII. 233

Utrum (c) nulla persona divina mittatur nisi ab ea à qua procedit æternaliter.

Is diff. xv. quæst. III. §. par. quæst. x. art. 4. ad 4.

AD octavam sic proceditur. Videtur quod nulla persona divina mittatur nisi ab ea à qua procedit æternaliter. Quia sicut dicit Augustinus IV. de Trin. (colligitur ex cap. ult. in fin.) Pater à nullo mittitur, quia à nullo est. Si ergo aliqua persona divina mittitur ab alia, oportet quod sit ab illa.

2. Præterea. Mittens habet auctoritatem respectu missi. Sed respectu divinæ personæ non potest haberi auctoritas nisi secundum originem. Ergo oportet quod divina persona quæ mittitur, sit à persona mittente.

3. Præterea. Si persona divina potest mitti ab eo à quo non est, nihil prohibet dicere, quod Spiritus sanctus detur ab homine, quamvis non sit ab eo: quod est contra Augustinum XV. de Trin. (cap. xxvi.) Ergo divina persona non mittitur nisi ab ea à qua est.

Sed contra est quod Filius mittitur à Spiritu sancto, secundum illud Isai. XLVIII. 16. Nunc misit me Dominus Deus, & Spiritus sanctus. Filius autem non est à Spiritu sancto. Ergo persona divina mittitur ab ea à qua non est.

Respondeo dicendum, quod circa hoc inveniuntur aliqui diversimode locuti esse. Secundum quosdam enim persona divina non mittitur nisi ab eo à quo est æternaliter: & secundum hoc, cum dicitur Filius Dei missus

ARTICULUS I.

à Spiritu Sancto, referendum est hoc ad humanam naturam, secundum quam missus est ad prædicandum à Spiritu sancto. Augustinus autem dicit II. de Trinit. (cap. v. post princ.) quod Filius mittitur & à se, & à Spiritu sancto, & Spiritus sanctus etiam mittitur & à se & à Filio; ut sic mitti in divinis non conveniat cuilibet personæ, sed solum personæ ab alio existenti; mittere autem conveniat cuilibet personæ.

Utrumque autem habet aliquo modo veritatem: quia cum dicitur aliqua persona mitti, designatur & ipsa persona ab alio existens, & effectus visibilis, aut invisibilis, secundum quem missio divinæ personæ attenditur. Si igitur mittens designatur ut principium personæ quæ mittitur, sic non qualibet persona mittit, sed solum illa cui convenit esse principium illius personæ: & sic Filius mittitur tantum à Patre, Spiritus sanctus autem à Patre, & Filio. Si vero persona mittens intelligatur esse principium effectus, secundum quem attenditur missio, sic tota Trinitas mittit personam missam.

Non autem propter hoc homo dat Spiritum sanctum, quia nec effectum gratiæ potest causare.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

QUÆSTIO XLIV.

De processione creaturarum à Deo, & de omnium entium prima causa.

Post considerationem divinarum personarum considerandum restat de processione creaturarum à Deo. Erit autem hæc consideratio tripartita; ut primo consideretur de productione creaturarum; secundo de earum distinctione; tertio de conservatione, & gubernatione. Circa primum tria sunt consideranda. Primo quidem, quæ sit prima causa entium. Secundo de modo procedendi creaturarum à prima causa. Tertio vero de principio durationis rerum.

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo, utrum Deus sit causa efficiens omnium entium.

Secundo, utrum materia prima sit creata à Deo, vel sit principium ex æquo coordinatum ei.

Tertio, utrum Deus sit causa exemplaris rerum, vel sint alia exemplaria præter ipsum.

Quarto, utrum ipse sit causa finalis rerum.

Utrum sit necessarium omni ens esse creatum à Deo.

1. diff. 1. quæst. 1. art. 2. & 3. & diff. XVII. 11. diff. 1. art. 2. & II. cont. cap. VI. XV. & XVI. & opusc. 11. cap. LXVIII. & LXIX. & opusc. XV. cap. 1X.

AD primum sic proceditur. Videtur quod non sit necessarium omne ens esse creatum à Deo. Nihil enim prohibet inveniri rem sine eo quod non est de ratione rei, sicut hominem sine albedine. Sed habendo causam ad causam non videtur esse de ratione entium, quia sine hac possunt aliqua entia intelligi. Ergo sine hac possunt esse: ergo nihil prohibet esse aliqua entia non creata à Deo.

2. Præterea. Ad hoc aliquid indiget causa efficiente, ut sit. Ergo quod non potest non esse, non indiget causa efficiente. Sed nullum necessarium potest non esse: quia quod necesse est esse, non potest non esse. Cum igitur multa sint necessaria in rebus, videtur quod non omnia entia sint à Deo.

3. Præterea. Quorumcumque est aliqua causa, in his potest fieri demonstratio per causam illam. Sed in mathematicis non fit demonstratio per causam agentem, ut per Philosophum patet in III. Methaph. (text. 3.) Non igitur omnia entia sunt à Deo sicut à causa agente.

Sed contra est quod dicitur Rom. XI. 36. *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.*

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, omne ens quod quocumque modo est, à Deo esse. Si enim aliquid invenitur in aliquo per participationem, necesse est quod causetur in ipso ab eo cui essentialiter convenit, sicut ferrum fit ignitum ab igne. Ostensum est autem supra (quæst. 111. art. 4.) cum de divina simplicitate ageretur, quod Deus est ipsum esse per se subsistens: & iterum ostensum est (quæst. XI. art. 4.) quod esse subsistens non potest esse nisi unum; sicut si albedo esset subsistens, non posset esse nisi una, cum albedines multiplicentur secundum recipientia. Relinquitur ergo quod omnia alia à Deo non sint (suum esse, sed participant esse. Necesse est igitur omnia que diversificantur secundum diversam participationem efficiendi, ut sint perfectius, vel minus perfecte, causari ab uno primo ente, quod perfectissime est.

Unde & Plato dixit, quod necesse est agere omnem multitudinem ponere unitatem: & Aristoteles dicit in II. Metaphys. (text. 4.) quod id quod est maxime ens, & maxime verum, est causa omnis entis, & omnis veri, sicut id quod maxime calidum est, est causa omnis caliditatis.

Ad primum ergo dicendum, quod licet habitudo ad causam non intret diffinitionem entis, quod est causatum; tamen sequitur ad ea que sunt de ejus ratione: quia ex hoc quod aliquid per participationem est ens, sequitur quod sit causatum ab alio. Unde hujusmodi ens non potest esse quin sit causatum, sicut nec homo, quin sit risibilis. Sed quia esse causatum non est de ratione entis simpliciter, propter hoc invenitur aliquod ens non causatum.

Ad secundum dicendum, quod ex hac ratione quidam moti fuerunt ad ponendum, quod id quod est necessarium, non habeat causam, ut dicitur in VIII. Physic. (text. 46.) Sed hoc manifeste falsum apparet in scientiis demonstrativis, in quibus principia necessaria sunt causæ conclusionum necessaria. Et ideo dicit Aristoteles in V. Metaph. (text. 64.) quod sunt quedam necessaria que habent causam suæ necessitatis. Non ergo propter hoc solum requiritur causa agens, quia effectus potest non esse, sed quia effectus non esset, si causa non conditionalis esset vera, sive antecedens, esset. Hæc enim & consequens sunt possibilis, si impossibilis.

Ad tertium dicendum, quod mathematica accipiuntur ut abstracta secundum rationem, cum tamen non sint abstracta secundum esse. Unicuique autem competit habere causam agentem, secundum quod habet esse. Licet igitur ea que sunt mathematica, habeant causam agentem, non tamen secundum habitudinem quam habent ad causam agentem, cadunt sub consideratione Mathematici: & ideo in scientiis mathematicis non demonstratur aliquid per causam agentem.

ARTICULUS II.

Utrum materia prima sit creata à Deo.

Sup. quæst. XIV. art. 11. cor. & II. diff. xxxvii. quæst. 1. art. 1. & veri quæst. 111. art. 3. cor. & pot. quæst. 111. art. 5. & opusc. 11. cap. LXIX. & cxxxix. cxxxix. & Rom. XI. lict. 5. & Phys. VIII. lict. 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod materia prima non sit creata à Deo. Omne enim quod sit, componitur ex subjecto, & ex aliquo alio, ut dicitur in I. Phys. (text. 62.) sed materia prima non est aliquid subjectum. Ergo materia prima non potest esse facta à Deo.

2. Præterea. Actio, & passio dividuntur contra se invicem. Sed sicut primum principium actuum est Deus, ita primum principium passivum est materia. Ergo Deus & materia prima sunt duo principia contra se invicem divisa: quorum neutrum est ab alio.

3. Præterea. Omne agens agit sibi simile: & sic, cum omne agens agat, in quantum est actu, sequitur quod omne factum aliquo modo sit in actu. Sed materia prima

est tantum in potentia, in quantum hujusmodi. Ergo contra rationem materiam primam est quod sit facta.

Sed contra est quod dicit Augustinus XII. confes. (cap. vii. in fin.) *Duo scilicet Dominus unum prope se, scilicet Angelum, & aliud prope nihil, scilicet materiam primam.*

Respondeo dicendum, quod antiqui Philosophi paulatim, & quasi pederentim intraverunt in cognitionem veritatis. A principio enim, quasi grossiores existentes, non existimabant esse entia nisi corpora sensibilia. Quorum qui ponebant in eis motum, non considerabant motum nisi secundum aliqua accidentia, ut puta secundum raritatem, & densitatem, per congregationem, & segregationem. Et supponentes ipsam substantiam corporum increatam, assignabant aliquas causas hujusmodi accidentalium transmutationum, ut puta amicitiam, litem, intellectum, aut aliquid hujusmodi. Uterius vero procedentes distinxerunt per intellectum inter formam substantialem, & materiam, quam ponebant increatam; & perciperunt transmutationem fieri in corporibus secundum formas essentielles. Quarum transmutationum quoddam causas universaliores ponebant, ut obliquum circulum, secundum Aristotelem (Lib. II. de gener. text. 56.) vel ideam secundum Platonem. Sed considerandum est, quod materia per formam contrahitur ad determinatum speciem, sicut substantia alicujus speciei per accidens et adveniens contrahitur ad determinatum modum, efficiendi, ut homo contrahitur per album. Utrique igitur consideraverunt ens particulare quoddam consideratione, vel in quantum est hoc ens, vel in quantum est tale ens: & sic rebus causas agentes particulares assignaverunt. Et ulterius aliqui exierunt se ad considerandum ens, in quantum est ens; & consideraverunt causam rerum, non solum secundum quod sunt hæc, vel talia, sed secundum quod sunt entia.

Hoc igitur quod est causa rerum, in quantum sunt entia, oportet esse causam rerum, non solum secundum quod sunt talia per formas accidentales, nec secundum quod sunt hæc per formas substantiales, sed etiam secundum omne illud quod pertinet ad esse illorum quocumque modo. Et sic oportet ponere etiam materiam primam creatam ab universalis causa entium.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus in I. Phys. (loc. cit. in arg.) loquitur de fieri particulari, quod est de forma in formam sive accidentalem, sive substantialem; nunc autem loquitur de rebus secundum emanationem earum ab universalis principio efficiendi: à qua quidem emanatione nec materia excluditur, licet à primo modo factionis excludatur.

Ad secundum dicendum, quod passio est effectus actionis. Unde & rationale est quod primum principium passivum sic effectus primi principii activi: nam omne imperfectum causatur à perfecto. Oportet enim primum principium esse perfectissimum, ut dicit Aristoteles in XII. Metaph. (text. 52.)

Ad tertium dicendum, quod ratio illa non ostendit, quod materia non sit creata, sed quod non sit creata sine forma: licet enim omne creatum sit in actu, non tamen est actus purus. Unde oportet quod etiam illud quod se habet ex parte potentiae sit creatum, si totum quod ad esse ipsius pertinet, creatum est.

ARTICULUS III.

Utrum causa exemplaris sit aliquid præter Deum.

Præterea. Omne quod est per participationem, reducitur ad aliquid per se existens, ut ignitur ad ignem, sicut iam dictum est (art. 1. hujus quæstæ.) Sed quæcumque sunt in sensibilibus rebus, sunt solum per participationem alicujus speciei: quod ex hoc patet quod in nullo sensibilibus invenitur solum id quod ad rationem speciei pertinet, sed adiunguntur principii speciei principia individuantia. Oportet ergo ponere ipsas species per se existentes, ut per se hominem, & per se equum, & hujusmodi: & hæc dicuntur exemplaria. Sunt igitur exemplaria res quædam extra Deum.

Præterea. Scientiæ & definitiones sunt de ipsis speciebus, non secundum quod sunt in particularibus, quia particularium non est scientia, nec definitio. Ergo sunt quædam entia quæ sunt entia, vel species non in singularibus; & hæc dicuntur exemplaria: ergo idem quod prius ostendit.

Præterea. Hoc idem videtur per Dionysium, qui dicit v. cap. de Div. Nom. (non remota à princ. lect. 1.) quod ipsam secundum se esse prius est eo quod est per se vitam esse, & eo quod est per se sapientiam esse.

Sed contra est quod exemplar est idem quod idea. Sed idea, secundum quod Augustinus Lib. xxxi. 1. q. dicit (quæst. xlvi. non remota à princ.) sunt formæ principales, quæ divina intelligentia continentur. Ergo exemplaria rerum non sunt extra Deum.

Respondeo dicendum, quod Deus est prima causa exemplaris omnium rerum. Ad cuius ex-

istentiam considerandum est, quod ad productionem alicujus rei ideo necessarium est exemplar, ut effectus determinaretur formam consequatur. Artífex enim producit determinatam formam in materia propter exemplar, ad quod inspicit, sive illud sit exemplar ad quod extra inveniatur, sive sit exemplar interius mente conceptum. Manifestum est autem quod ea quæ naturaliter sunt, determinatas formas consequuntur. Hæc autem formarum determinatio oportet quod reducatur sicut in primum principium in divinam sapientiam, quæ ordinem universi excogitavit, qui in rerum distinctione consistit. Er ideo oportet dicere, quod in divina sapientia sint rationes omnium rerum, quas supra diximus (quæst. xv. art. 1.) ideas, id est formas exemplares in mente divina existentes. Quæ quidem licet multiplicentur secundum respectum ad res, tamen non sunt realiter aliud à divina essentia, prout ejus similitudo à diversis participari potest diversimode. Sic igitur ipse Deus est primum exemplar omnium. Possunt etiam in rebus creatis quædam aliorum exemplaria dici secundum quod quædam sunt ad similitudinem aliorum vel secundum eandem speciem, vel secundum analogiam alicujus imitationis.

Ad primum ergo dicendum, quod licet creaturæ non pertingant ad hoc quod sint similes Deo secundum suam naturam similitudine speciei, ut homo genitus homini generanti accingunt tamen ad ejus similitudinem secundum representationem rationis intellectæ à Deo, ut domus quæ est in materia, domus quæ est in mente artificis.

Ad secundum dicendum, quod de ratione hominis est quod sit in materia; & sic non potest inveniri homo sine materia. Licet igitur hic homo sit per participationem speciei, non tamen potest reduci ad aliquid existens per se in eadem specie, sed ad ipsam superexcedentem, sicut sunt substantiæ separate. Et eadem ratio est de aliis sensibilibus.

Ad tertium dicendum, quod licet quælibet scientia, & definitio sit solum entium, non tamen oportet quod res eisdem modum habeant in essendo quem intellectus habet in intelligendo. Nos enim per virtutem intellectus agentis abstrahimus species universales à particularibus conditionibus; non tamen oportet quod universalia præter particularia subsistant, ut particularium exemplaria.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

ARTICULUS IV.

Utrum Deus sit causa finalis omnium.

Inf. quæst. lxxvi. art. 2. & quæst. ciii. art. 2. & II. dist. 1. quæst. 11. art. 2. cap. & III. cont. cap. xviii. & xviiii.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Deus non sit causa finalis omnium. Agere enim propter finem videtur esse alicujus indigentis sine. Sed Deus nullo est indigens. Ergo non competit sibi agere propter finem.

Præterea. Finis generationis, & forma generati, & agens non incidunt in idem numerum, ut dicitur in II. Physic. (text. 70.) quia finis generationis est forma generati. Sed Deus est primum agens omnium. Non ergo est causa finalis omnium.

Præterea. Finem omnia appetunt. Sed Deum non omnia appetunt, quia neque omnia ipsum cognoscunt. Deus ergo non est omnium finis.

Præterea. Finalis causa est prima causa. Si igitur Deus sit causa agens, & causa finalis, sequitur quod in eo sit prius, & posterius: quod est impossibile.

Sed contra est quod dicitur Prov. xvi. 4. Universa propter semetipsum operatus est Dominus.

Respondeo dicendum, quod omne agens agit propter finem: alioquin ex actione agentis non magis sequeretur hoc quam illud, nisi à casu. Est autem idem finis agentis, & patientis, inquantum hujusmodi, sed aliter, & aliter. Unum enim & idem est quod agens intendit imprimere, & quod patiens intendit recipere. Sunt autem quædam quæ simul agunt, & patiuntur, quæ sunt agentia imperfecta; & his convenit quod etiam in agendo intendant aliquid acquirere. Sed primo agenti, qui est agens tantum, non convenit agere propter acquisitionem alicujus finis, sed intendit solum communicare suam perfectionem, quæ est ejus bonitas: & unaqueque creatura intendit consequi suam perfectionem, quæ est similitudo perfectionis, & bonitatis divine. Sic ergo divina bonitas est finis rerum omnium.

Ad primum ergo dicendum, quod agere propter indigentiam non est nisi agentis imperfecti, quod natum est agere, & pati. Sed hoc Deo non competit: & ideo ipse solus est maxime liberalis: quia non agit propter suam utilitatem, sed solum propter suam bonitatem.

Ad secundum dicendum, quod forma generati non est finis generationis, nisi inquantum est forma generati, & agens non incidunt in idem numerum, ut dicitur in II. Physic. (text. 70.) quia finis generationis est forma generati. Sed Deus est primum agens omnium. Non ergo est causa finalis omnium.

Ad tertium dicendum, quod licet creaturæ non pertingant ad hoc quod sint similes Deo secundum suam naturam similitudine speciei, ut homo genitus homini generanti accingunt tamen ad ejus similitudinem secundum representationem rationis intellectæ à Deo, ut domus quæ est in materia, domus quæ est in mente artificis.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

tum est similitudo formæ generantis, quod suam similitudinem communicare intendit: alias forma generati esset nobilior generante, cum finis sit nobilior his quæ sunt ad finem.

Ad tertium dicendum, quod omnia appetunt Deum ut finem, appetendo quodcumque bonum, sive appetitu intelligibili, sive naturali, qui est sine cognitione: quia nihil habet rationem boni, & appetibilis, nisi secundum quod participat Dei similitudinem.

Ad quartum dicendum, quod cum Deus sit causa efficiens, exemplaris, & finalis omnium rerum, & materia prima fit ab ipso, sequitur quod principium omnium rerum sit unum secundum rem. Nihil tamen prohibet in eo considerari multa secundum rationem, quorum quædam prius cadant in intellectum nostrum quam alia.

QUÆSTIO XLV.

De modo emanationis rerum à primo principio, in octo articulis divisæ.

Deinde queritur de modo emanationis rerum à primo principio: qui dicitur creatio: de qua queruntur octo.

Primo, quid sit creatio.

Secundo, utrum Deus possit aliquid creare.

Tertio, utrum creatio sit aliquid ens in rerum natura.

Quarto, cui competat creati.

Quinto, utrum solius Dei sit creare.

Sexto, utrum commune sit toti Trinitati, aut proprium alicujus personæ.

Septimo, utrum vestigium aliquod Trinitatis sit in rebus creatis.

Octavo, utrum opus creationis admisceatur in operibus naturæ, & voluntatis.

ARTICULUS I.

Utrum creare sit ex nihilo aliquid facere.

II. dist. 1. quæst. 1. art. 6. & pos. quæst. 111.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod creare non sit ex nihilo aliquid facere. Dicit enim Augustinus contra adversarium legis & prophetarum (Lib. I. cap. xxxi. ante te med.) Facere est quod omnino non erat; creare vero est ex eo quod jam erat: (a) educendo aliquid constituere.

Præterea. Nobilitas actionis, & motus ex terminis consideratur. Nobilior igitur est actio quæ ex bono in bonum est, & ex ente in ente.

Ita etiam pene omnes, & eod. plurimis Nicolajus ordinando ex Augustino.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.